

Доманська Олена Анатоліївна
кандидат культурології, доцент,
докторант Національного педагогічного
університету ім. М.П. Драгоманова
elen_d@i.ua

РЕЛІГІЙНА СКЛАДОВА У ФОРМУВАННІ СВІТОГЛЯДНИХ УЯВЛЕНЬ УКРАЇНСЬКОГО ЕТНОСУ

У статті аналізується базовий релігійно-історичний вимір становлення національного культурного простору; обґрунтовується позиція: що впливає на появу і розвиток міфологічної установки національної ціннісної свідомості. Також у межах аналізу історично-релігійного виміру виявлено умови формування особливостей ціннісних структур національної масової свідомості, що мали суттєвий вплив на подальший розвиток національного культурного простору. Ціннісна енергетика християнства не зароджувалась на території українського культурного простору, а поширювалась на ньому у вигляді вже сформованих остаточно його продуктів. Тому український протоетнос був середовищем, яке навороталось у віру іншими, ніж народжувало її як ціннісно-енергетичне джерело, зважаючи на стан і функцію в системі категорій даного розгляду.

Ключові слова: релігійно-історичний вимір, ціннісна енергія, історія, нація, простір, прадавній слов'янський етнос, протоетнос, національна свідомість.

Доманская Елена Анатольевна, кандидат культурологии, доцент, докторант Национального педагогического университета им. М.П. Драгоманова

Религиозная составляющая в формировании мировоззренческих представлений украинского этноса

В статье анализируется базовое религиозно-историческое измерение становления национального культурного пространства; обосновывается позиция: что влияет на появление и развитие мифологической установки национального ценностного сознания. Также в рамках анализа историко-религиозного измерения выявлены условия формирования особенностей ценностных структур национального массового сознания, имевшие существенное влияние на дальнейшее развитие национального культурного пространства. Ценностная энергетика христианства не рождалась на территории украинского культурного пространства, а распространялась на нем в виде уже окончательно сложившихся его продуктов. Скорее украинский протоэтнос был средой, навязываемой в веру другими, чем рождал ее как ценностно-энергетический источник, если описывать это состояние и функцию в системе категорий данного рассмотрения.

Ключевые слова: религиозно-историческое измерение, ценностная энергия, история, нация, пространство, древний славянский этнос, протоэтнос, национальное сознание.

Domanska Olena, PhD in Cultural Studies, Associate Professor, Doctoral student of The National Pedagogical Dragomanov University.

The religious component in the formation of philosophical concepts of Ukrainian ethnos.

In the article the basic religious and historical dimension of formation of national cultural space is analyzed. The position, which dominates in the appearance and development of mythological national installer value consciousness is substantiated. Within the analysis of historical and religious dimension features we also found conditions of the value structure of national mass consciousness that had a significant impact on the further development of national cultural space. Power of Christian values was born out of the territories of Ukrainian cultural space, and spread in a well-established definitively its products. So, Ukrainian protoethnos was an environment that accepted the beliefs of the others then raise it as the power value source if we describe this condition and function of the system of the considered categories.

Keywords: religious and historical dimension, valuable energy, history, nation, space, ancient Slavic ethnicity, national consciousness.

Постановка проблеми та обґрунтування актуальності теми. Сучасні дослідники прадавньої міфорелігійної свідомості українців твердять про виняткову важливість і глибину міфологічної світогляду давніх українців. Водночас про дорелігійні міфологічні вірування і уявлення українців можна говорити досить умовно та й, мабуть, не варто об'єднувати їх у стійку і цілісну систему, з якої можна було б послідовно вивести їх органічне вливання у духовний простір монотеїстичної релігії, оскільки і самі вірування були достатньо пістрявими і сам етнос, що його можна вважати етнічним фундаментом нації був достатньо плинним та нестійким. Спочатку спробуємо виявити неоднозначність у баченні процесу творення українського протоетносу.

Протягом останніх десятиліть дослідницька увага була приділена широкому колу питань, пов'язаних із вивченням різних аспектів формування матеріальної і духовної культури прадавнього слов'янського етносу, зокрема: глобальній історії українського етносу з моменту його зародження до сучасності (С. Семенюк); дослідженням глибинних історичних основ української етнопсихології (В.Янів); основних періодів історичного розвитку населення території України у прадавній період (Д.Телегін); впливу

близькосхідних елементів на ідеологію найдавнішого населення Північного Причорномор'я (С.Пустовалов), ідеології скіфів (Д.Раєвський), походження Руси (О.Пріцак), походження скіфів (В. Мурзін), походження українського народу (В.Петров, Г.Півторак); виченню релігії і культур міфічної Ольвії (А.Русяєва); язичництву Давньої Руси та давніх слов'ян (Б.Рибаків); загального змісту української міфології (В.Войтович, М. Васильєв); обрядів ініціації у давніх слов'ян та українців (В.Балушко).

Однак зв'язок релігійних уявлень давніх слов'ян із подальшим розвитком структур духовного освоєння світу, не став предметом поглиблених наукових розвідок українських дослідників. Застосування онто-гносеологічного принципу для дослідження та описування релігійно-історичного виміру становлення національного культурного простору як такого, що впливає з міфонаративної площини його розуміння і маніфестує себе в історичному розвитку національної спільноти – аж до теперішнього часу, обумовлює позицію подальшого розгляду.

Мета статті – визначити деякі загальні підходи до розуміння та розробки проблематики релігійних уявлень давніх слов'ян та їх впливу на формування української культури; виявити умови формування особливостей ціннісної структури національної масової свідомості, що мали суттєвий вплив на подальший розвиток національного культурного простору.

Основний виклад матеріалу. Якщо говорити про релігійність українців, то вона сама й її усвідомлення – різні речі. У зв'язку з визначеним вище феноменом запізнення на момент її історичного мовного описування воно не спиралось на аргументацію та матеріали які могли б бути розглянуті у сучасній науковій парадигмі. Однак об'єктивним показником, що має в основі тривалий історичний період дії як критерій власної істинності є наступне зауваження: українська релігійність не є результатом народженої ціннісною свідомістю потреби і розвиненої на її основі здатності раціоналізувати ключові для буття людини загально-світоглядні питання. Зазначений комплекс світоглядних проблем характеризує ціннісну свідомість європейця вже на більш пізніх етапах історичного розвитку. Ці проблеми плекались тривалою культурною традицією і знайшли свій вихід у філософсько-теологічних пошуках кращих представників нації, піднявши самосвідомість останньої на рівень поза національного значення. Важливо зрозуміти, що для окреслення координат розуміння умов формування давньоруського культурного простору, з яких у подальшому виникає національне усвідомлення та побудова національного культурного простору в історичній перспективі, візантійська релігійна свідомість не може бути матрицею пояснення протоукраїнського становлення національного духу. Дослідники констатують глибоку суперечність життєвого світу візантійців. Релігія була відокремлена від життя та існувала сама по собі. Спробуємо розглянути ці твердження крізь призму розповсюдження православного християнства східного обряду на території Київської Русі. Отже, з одного боку, маємо недовершеність і неготовність слов'янського язичницького духу і культури до пробудження глибокого внутрішнього індивідуального споглядання і розуміння істинних ціннісних смислів християнської релігії та православ'я зокрема, з іншого – піднесення варварських чеснот як мотиву і механізму ціннісної практичної дії, прихильності до магії та віщуванню тощо.

Існує ще один аспект бачення. У понятті "Візантія" маємо такий суб'єкт дії, який не ставить на меті суто практичні цілі розповсюдження релігійного впливу на нові території. Він скоріше занурений у внутрішній суперечливий двоїстий шлях. Перше – вертикальний метафізичний шлях єднання зі Всевишнім, що насправді неприступний слов'янському (тобто українському в перспективі) духу в його істинній і глибокій мужності і самопожертві. Друге – вектор, соціально-політичний. У його межах маємо – розпад держаних структур і утворень як результат вичерпання ціннісно-енергетичного імпульсу, що тримав у єдності це утворення і розпорошення ціннісних смислів у вигляді досить спотвореної і фрагментарної передачі міфорелігійного християнського нарративу, який, як засвоєваний із значними викривленими перешкодами у давньоруській культурі, тим менше може бути виявлений і представлений як ціннісний фермент утворення прото української ціннісної свідомості. У будь-якому разі зрозуміло, що з окреслених вище позицій можна прийняти висновок автора вже цитованого дослідження щодо візантійського сценарію хрещення Русі, але дещо інакше тлумачити його причини і наслідки. Дослідник зауважує, що "формально можна побачити діяльність константинопольського патріархата як організацію осередків православного стандарту, православної святості та формування простору давньоруського православ'я як автономної реальності [4, 164]. З цим можна погодитись як з данністю, що видима крізь призму певної дослідницької установки. Водночас, прийняття цього явища і процесу як факту не заперечує, а певною мірою стимулює та підживлює іншу тенденцію. А саме: закладаються та історично реалізуються онтологічні та гносеологічні основи неможливості вивільнення власних потенцій національного духу у його розвитку на даному етапі. Це приблизно історичний наслідок того механізму поданого в різних історичних проекціях долі етнічно-державних утворень, що його мав на увазі А.Шопенгауер, коли стверджував: "Ідея буття у часі є ідеєю нещасливого стану, що буття у часі – світ це царина випадковостей, оман і злоби" [5,75]. Саме внаслідок цього онтологічного процесу відбувається, у вже окресленій позиції, формування і поглиблення метафізичної провини, що постає способом мовного описування національного ціннісного нарративу та формування подалі у розвитку її та виведення її назовні і проживання як основи формування національного культурного простору.

Релігійно-історичний вимір як онтологічна основа феномену морально-політичної "нещирості", що послужив фундаментом формування суперечностей подальшого історичного розвитку українського етносу та проявів метафізичної провини у історичному розвитку. Важливим у даному контексті є питання про мотиви та істинну (якщо говорити про значення цього слова з урахуванням попередніх застережень) історичну канву "введення" християнства або християнізації Русі з точки зору визначеності цього акту свідомим ціннісним вибором її правителя та способів його подальшого історичного ціннісного усвідомлення. Застосування онто-гносеологічного принципу дозволяє розглянути цей феномен у річищі вже визначених підходів як закономірний прояв необхідності у формі випадковості, але саме у моделі від критого сценарію національного розвитку.

Міф про хрещення Русі на березі Дніпра візантійським духовенством на чолі з митрополитом на вимогу князя Володимира, який захопив грецьке місто Корсунь-Херсонес і бажав просвітити і повернути на духовний шлях істинних язичників не має у науковому середовищі достатнього обґрунтування і вірогідності. "Подібного не могло бути, оскільки жоден візантійський священик не міг здійснити такого порушення канонів, не накликавши цим гніву Константинопольської патріархії. Русь хрестилася не в І, а в Х ст., коли всі деталі християнського обряду було вже ретельно унормовано, в багатовікових суперечках обговорено й остаточно прийнято. Обряд хрещення вже тоді був добре розробленим, він здійснювався індивідуально і тільки в храмі. І лише далеч віків не дає змогу побачити гнів християнських ієрархів усіх церков, якби вони почули про подібне охрещення цілої країни" [3,88].

Отже, такого факту не було. Але що ж ми можемо винести з позицій онто-гносеологічного виміру цієї події. Врахуємо, що це подія, у першу чергу, ціннісна, а тільки потім – фактична. Вона, таким чином, має подальший ціннісний вплив і поширення саме у цьому просторі, тобто релігійній складовій українського культурного простору того часу. Вона має класифікуватися як ціннісна симулякризація у цій сфері, яка в силу її історичного впливу є аналогічною значенню, наприклад, збереження дитинця Десятинної церкви: вона закладає світоглядний фундамент переважно на пряму вірування цілого народу. Адже не випадково, навіть якщо говорити про щось подібне до реальності, то увійти в Дніпро для "хрещення" могло не більше мізерної частини людності, що утворювала народ. Решта могла не знати, не хотіти, не поміститися, і нарешті – взагалі відреагувати у будь-який спосіб, оскільки ми маємо справу з штучною (сфальшованою) інтерпретацією ціннісної складової міфу.

Натомість, варто наголосити на іншому аспекті. Такий спосіб поширення ціннісного впливу в історії насправді є запрограмованим і давно відпрацьованим, оскільки вона – спосіб каналізації ціннісної енергії. Для нас важливим є, насамперед, смисл цієї події: що її зробило можливим. Відповідь має дві складові: інертно-нерозвинений стан ціннісної свідомості народу та політичний розрахунок. Обидві складові є постійними супутниками української історії (тобто станів розуміння народом себе, станів самосвідомості). Вони, таким чином, можуть бути визнані важливими ціннісними чинниками формування національного культурного простору у його розгорнутому в просторі і часі сценарії. Історичний ціннісний зміст, що народив та заповнив простір цього симулякру – Русь часів Володимира – найбільша з ранньофеодальних держав того часу, яка за територією переважає Візантійську імперію і тому вона приймає нову релігію не на засадах вірного підданства, а на засадах самостійної, рівної всім іншим церкви. Питання: це політико-церковне трактування породжене ціннісно-вольовим імпульсом народної свідомості, носіїв якої насильницьки навернули у нову віру всіх одночасно у результаті події, реальність якої відкидають самі історики, чи воно виникло пізніше з практичних політичних та ідеологічних міркувань владної верхівки, хай хоч якими аргументами не виправдовувати його появи? Здається, відповідь на це риторичне питання є позитивною у останній частині твердження.

Однак візьмемо для дискурсивного підкріплення даного положення ціннісний погляд певного історичного періоду і врахуємо рельєфно висвітлені крізь даний фрагмент відмінності стану свідомості і її усвідомлення. Попередньо сформулюємо аргументи в річищі полеміки з одним із перших (і базово авторитетних) аналізів історії церкви в Росії (а отже – і України) що має вже поважний історичний вік. Зокрема, про важливість дії чинника "верховної влади" як свідчення аморфності самої маси. Отже, можна сформулювати проблему у формі запитання і варіантів відповіді на неї наступним чином: "Чи можна навернути цілий народ проти його волі і чи вважалось б таке навернення істинним для самої віри, наприклад, у розуміння Візантії, з урахуванням вже наведеного вище "істового" ставлення візантійців до віри"? Вочевидь, навернути можна тільки якщо він (народ) не є активним у сприйнятті віри. Другий варіант відповіді – коли віра не торкається глибин психіки і не трансформує та перетворює глибинні структури свідомості. Така відповідь, власне, доповнює першу. І третій варіант – якщо всю картину навернення потрібно чи можна розглядати крізь призму пізніших історичних нашарувань ціннісних смислів. Такий варіант теж є мало чи неминучим доповненням, якщо не домінуючим принципом формування остаточної відповіді.

Отже, у річищі згаданих міркувань прочитаємо нижче модель розуміння хрещення, подану під кутом ціннісного тлумачення, у якій чітко виступає на першу позицію прагнення автора вплинути на свідомість того, хто сприймає. В уривку йдеться про мотиви вибору віри Володимиром: "...переміна

відбувається на основі внутрішнього процесу мислення та обговорення; але цей вибір становить одне нероздільне з самим душевним актом переміни хибної думки на істинну (передуючи прийняттю нової думки), і після того, як він відбувся, не може бути місця для зовнішнього вибору думки, оскільки такий вибір вже зроблено. Ясно, що впливає зараз із сказаного по відношенню до переміни віри Володимиром. Якщо він зважився залишити своє язичництво, то це могло бути тільки тому, що замість нього він вирішив прийняти у час іншу відому віру, але не могло бути тому, що він спочатку вирішив відмовитись від язичництва, а потім почав обирати собі іншу віру; він міг наважитись залишити одну віру тільки разом, одночасно і неподільно з тим, як вирішив прийняти іншу. Удаваний, здійснений начебто ним вибір віри являв собою річ неможливу. Ми знаємо, що Володимир прийняв грецьке православне християнство, отже, необхідно думати, що рішучість прийняти його з'явилась у нього одночасно з тим, як виникла рішучість покинути язичництво або що він безпосередньо, без будь-яких виборів, перемінив одне на інше. А таким чином, якщо ми припустимо, що приходили до Володимира послы або місіонери інших народів з пропозицією інших вір, то необхідно думати, що не переконаний ні одним з місіонерів інших народів, він переконаний був місіонером грецьким, за чим без всякого вибору вір і настало прийняття віри православної" [1,116]. Насправді, скориставшись тією ж логікою, слід стверджувати, що Володимир не міг обирати не відмовившись від віри. Його випробування вір – насправді це вияв зневірення як такого, відсутності віри. Його вибір – це тільки прагматика. Насправді йдеться про очевидну мотивацію щодо посилення влади і впливу. Однак, для нас важливо не стикати різні трактування, а побачити ціннісний контекст будь-яких спроб тлумачення історії та енергетичну основу його маніфестації у культурі.

Щоб завершити у пропонованому баченні картину релігійно-історичного виміру, подаємо тільки побіжний обрис і зовнішню історичну канву коливань як самих ієрархів української церкви і організаційних структур церкви, так і соціально-активних прошарків українського суспільства, що відбивають аморфно-суперечливий стан української релігійної ціннісної свідомості достатньо переконливо. "По смерті митрополита Фотія 1436 р. патріарх Константинопольський призначає на "митрополита всея Руси" освіченого грека Ісидора. Той бере участь у соборах у Ферарі і Флоренції, де 1439 підписується акт Флорентійської унії, яким вирішуються всі спірні питання від догматики до церковної практики між Сходом і Заходом. На засадах повної рівності церков. Але триумфальної ходи згадана унія не забезпечила: православні не йшли до католицьких костелів, коли там служив митрополит, а латино-католицьке духовництво не визнавало унії. Коли Ісидор у званні папського легата та кардинала приїхав на Україну він не зустрів тут ні палких прихильників ні твердого опору... Лише на початку XVI ст. Україна покидає Флорентійську унію знову входить у формальну залежність від царгородського патріархату, впадаючи у цілковитий розстрій...у пол. XVI ст. Крім латинського католицизму, стало наступати на Православну Церкву також протестантство в різних формах лютеранства, воно швидко поширилось по Україні, захоплюючи вищі шари суспільства... В 1580-х р. р. Братства стали значним чинником церковного життя на Україні...Однак братства втручаються і в компетенцію єпископів, намагаються контролювати моральний стан духовництва, чим викликають тертя між братствами і вищим духовництвом... на Україні відродилась ідея злуки Православної церкви з католицькою, накреслена 150 років раніше на соборі в Флоренції (1439). У жовтні 1596 в Бересті зібрався собор для проголошення унії з Римом...в той же час у Бересті в господі Острозьких зібрались ... архимандрити, багато білого і чорного духовництва, делегати від шляхти та міщан, близько 200 осіб. Вони оголосили себе собором і висловились проти злуки церков. Обидва собори оголосили один одного неправосильними і апелювали до короля. ...проти Уніятської церкви по році 1620 повели боротьбу козаки, духовним провідниками яких... були православними екстремістами і, що виключали думку про будь-яке порозуміння з уніятами, натомість щораз частіше орієнтувались вже на Москву... З постановом козацької держави під проводом Богдана Хмельницького питання Уніятської церкви розв'язано негативно. ...По козацьких війнах Православна Церква на Правобережній Україні помітно слабне, а зміцнюється переслідувана в часи хмельниччини уніятська церква...Виразно толерантно до Уніятської церкви ставився гетьман Іван Мазепа, а його наступник Пилип Орлик сам став католиком східного обряду. До унії приступає дотепер непримиренна Галичина... Від кінця XVIII століття внаслідок другого й третього розбору Польщі Київщина, Поділля й Волинь перейшли під владу Росії... Тепер почалося масове й часто гвалтівне навернення українських католиків східного обряду на православ'я..." [2, 607-613, 615].

Таким чином, слід дійти ще одного висновку. Прагнення відносити чи реконструювати картину минулого є в основі досить проблемним (нездійсненим). Тому завдання усвідомлювати ціннісні цілі і свідомо формувати, шукати докази-аргументи на користь ціннісної картини, яку змальовуємо. Це не тільки додасть переконливості викладу, а головне – це встановить фундамент ціннісної моделі, яка, згідно з онто-гносеологічним принципом, формує контури майбутнього: у даному випадку йдеться про національний культурний простір.

Відповідно до логіки розгляду базового виміру становлення та розвитку національного культурного простору нагальною постає проблема ідентифікації та самоідентифікації українського етносу, яка переважним чином має розглядатися у контексті реалізації і поширення релігійної свідомості як домінуючого

історично типу суспільного світогляду. Далі проблема національної ідентифікації впливає з проблеми релігійної ідентифікації, окресленої вище і вирішується історично як формування кількох соціальних страт – центрів ціннісного тяжіння, наявність і розгортання кожного з яких у своїй сфері не визначає їхнього домінування щодо формування ціннісного ядра на рівні масової свідомості (національного характеру і менталітету), але часто, в силу особливостей реалізації національного міфонаративу, виступає чинником роз'єднання та непорозуміння. Насправді нічого спільного з візантійським обрядом та й католицьким українська релігія не мала. Це була форма самостійної історико-релігійної язичницької (у ціннісному вимірі) етнічної еволюції. Вона мала своєю зовнішньою маніфестацією форму найбільш активної ціннісної проявленої самоідентифікації з прошарком козацтва. У формі суто релігійної організації виявила себе у вразливості до будь-яких зовнішніх впливів і схильності до утворення на цій основі гібридних форм церковної організації, як це власне засвідчує подальша релігійна історія України.

Вимір українського релігійного життя в контексті поширення переважно християнської релігії став відображати себе у пласкій площині становлення церковно-адміністративних інституцій, що були насправді досить вторинними і розвивались з певного періоду під домінуючим впливом Московської православної церкви. Взагалі національна релігійна сфера являла собою поле боротьби східної і західної гілок церковної християнської організації, при чому прагнення самостійності власне православною християнською церквою Київського (та іншими історичним центрами українсько християнства) патріархату ніколи не було ціннісно потужним та історично переконливим. Що стосується духовного аспекту поширення християнських релігійних вірувань на території, що надалі можна було б віднести до меж національного культурного простору, то така постановка питання взагалі є проблемною, оскільки саме народна свідомість специфічно, відповідно до особливостей функціонування і становлення ціннісної свідомості, про які вже йшлося у цьому контексті, сприймала вплив або вторгнення культурного ціннісного концепту, не народженого всередині самого етносу.

У вимірі розбудови національного культурного простору набула практика забезпечення релігійного життя та релігійних потреб у широко відомої і насправді оригінальної для України, хоча і не унікальної у світовому контексті соціальної групи пасіонаріїв українського суспільства – козацтва. Останнє могло цілком бути виявом множинного (суперечливого) національного характеру. Зокрема, йдеться про одночасність виток таких ментально-вольових рис українського етносу у становленні, як риси волелюбності і водночас "терплячості" та досить ірраціональної, але зафіксованої як онтологічна властивість, притаманна частині людей, безсумнівної віри у щасливий фінал, що психологічно може бути прочитано як національна вікова недорозвиненість. Іноді ці вияви мали місце на перетині з ідеологічно-політичним контекстом їхнього втілення, як це відбулось в епізоді руйнування Запорозької Січі царськими військами на виконання указу Катерини II, коли козаки не чинили спротив руйнації і не боронили Січ перед царськими військами, спираючись на те, що з того боку теж православні. Така амбівалентність ціннісної свідомості найбільш активної, пасіонарної групи українського етносу у процесі становлення його суспільновизначених "твердих" характеристик цілком відповідає концептуальному підходу "запізнення" у реалізації відкритого сценарію українського міфонаративу і знаходить підтвердження і пояснення у розвідках сучасних українських вчених-культурологів. У даному випадку відбувається синтез двох рівнів – реального і уявного як характеристики формування соціально-активного прошарку і спроби його прочитання у картині історичної реалізації ідеї українства в межах розбудови національного культурного простору. Релігійно-історичний вимір як базовий (перехідний) може відігравати і відіграє свою значущу історичну роль, але оскільки в дію все більше вступає чинник історичний (динамічний), то й розглядати його слід під кутом здатності досягти збігу кількох складових – динаміки особистого дослідницького бачення; збігу з "призмою динаміки відкритих історичних вимірів розвитку національного культурного простору; вибудування основ перших двох чинників за рахунок виявлення (створення) динамічної складової базових вимірів становлення національного культурного простору. У контексті попередньо наведених міркувань умовою такого виявлення буде позбавлення від обтяжуючої попередньої традиції бачення дієвих ціннісно-енергетичних елементів побудови національного культурного простору, яким, зокрема, вбачається козацтво. Якщо ж продовжити розгляд наведених трьох моментів, що впливають з встановлення основних характеристик організації козацтва, то слід побачити, що відсутність державності була не причиною зазначених вад козацької організації, а наслідком, як вже зазначалось більш широкого розуміння стану справ, який у загальному вигляді характеризується як недостатня потужність (нереалізованість) ціннісно-енергетичного імпульсу розвитку спільноти. Саме тому будь-які паралелі між козацтвом як "лицарством" та середньовічними рицарями, що належали до різноманітних орденів є зрозумілими і навіть корисними у певному аспекті, але на наш погляд абсолютно необґрунтованими і штучними. Їхня користь полягає тільки у підживленні певного типу національної міфологеми для певного типу національної ціннісної свідомості, яка (тобто остання) відіграє безумовно патріотично об'єднавчу роль особливо у часи зовнішнього мілітарного виклику і загрози для існування у національному масштабі. Відносно ж досягнення зміни сприйняття як умови реалізації національного міфонаративу та розгортання послання спільноти самій собі важливим є зрозуміти, що

запозичені або зовнішні цінності християнської православної віри, які сьогодні приватизовані церковною організацією Московського патріархату не можуть бути адміністративно-організаційним рішенням церковних ієрархів повернуті у власність Київської (Української) церкви. Адже вони вже належали їй за правом "першородства" і не були утримані, що є абсолютним доказом їх недостатньої дієвості (непроявленості та невикоріненості) на рівні ціннісної свідомості конфесійної групи. Це зауваження є особливо значущим в умовах сьогодення, коли цінність саме традиційної релігійної віри як потреби ціннісної свідомості піддається випробуванню у зв'язку з динамікою світового науково-технічного розвитку, і швидким застаріванням традиційної релігійної світоглядної парадигми, а також викликом конфесійної зміни у зв'язку з загальноновизнаним суспільно-політичним курсом країни у Європу, де переважає католицька більшість.

Водночас двоїстість ціннісної свідомості, що навіть на рівні козацтва як найбільш важливої у певний соціоісторичний період групи виявляє себе у постійному коливанні між уніатством і православ'ям, служінням різним знаменам і різним державним силам під орудою різних монархів, а також самим принципом організації, який свідчив скоріше про відсутність європейської традиції родової шляхетності, честі і дотримання століттями відпрацьованих правил поведінки, з яких і народжувався європейський аристократизм, є у теперішніх умовах аргументом на користь сучасного українського суспільства, а саме більш гнучко прийняти правила європейського співжиття, нарешті виявити власні цінності та імплементувати їх у демократичний ціннісний вимір інтернаціонального культурного простору.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Встановлено принципове для подальшого дослідження розрізнення понять "історія" і "релігія". У випадку з історією йдеться про пасивне, певною мірою, вибудовування картини минулого. Вона будується (компілюється) з того набору фактів, яким дослідник володіє, або які доступні його сприйняттю та опрацюванню в силу обмежень, або ("розширень") часового й ідеологічного характеру. Також встановлено, що в міфо-нарративному вимірі національного культурного простору діє змішана парадигма становлення. Особливості перетину духовно-історичного і темпорально-просторового вимірів культурного розвитку українського протоетносу дозволяють говорити про можливість дії змішаної парадигми міфічного та історичного часу відносно умов його формування. У річищі розгляду базового релігійно-історичного виміру становлення національного культурного простору обґрунтовано позицію, що очевидно домінуючих впливів на появу і розвиток тієї чи іншої міфологічної установки протонаціональної ціннісної свідомості в традиції об'єктивного дослідження даного предмету не виявлено, а структура найдавніших протокраїнських уявлень у цій сфері не була чимось винятковим на тлі загальної системи міфологічних уявлень, що вироблялись і впливали на народи різних культур. Ціннісний нарратив українського протоетносу важливо сприйняти не розглядаючи зв'язок базових християнських релігійних концептів та історичних станів ціннісної свідомості у прямому часовому причинно-наслідковому поєднанні.

Література

1. Голубинский Е.Е. История русской церкви / Е.Е. Голубинский. – М., 1901. – Т.1. – 685с.
2. Енциклопедія українознавства / Національна академія наук України; Інститут української археології. – К.: Випол, 1995. – 802 с.
3. Історія релігії в Україні: навч. посіб. / за ред.: А.М. Колодного, П.Л. Яроцького; Нац. акад. наук України, Ін-т філос. ім. Г.С. Сковороди. – К.: Знання, 1999. – 735 с.
4. Мешков В. М. Опыт тематического анализа древнерусского и русского духа (X – XVII века): монография / В. М. Мешков. – Полтава: Скайтэк, 2005. – 432 с.
5. Шопенгауэр А. Новые паралипомены: отдельные, но систематическое изложение мысли о разного рода предметах (1810 – 1860) / А. Шопенгауэр // Об интересном. – М. : АСТ-ЛТД, 1997. – 432с.

References

1. Golubinskii, E.E. (1901). History of the Russian Church. Moscow [in Russian].
2. Encyclopedia of Ukrainian Studies. Chapeau. (1995). National Academy of Sciences of Ukraine. Ukrainian Institute of Archeology. Kyiv : Vipol [in Ukraine].
3. History of Religion in Ukraine (1999). National Academy of Sciences of Ukraine, Institute of Philosophy. Ed. : A.M. Kolodnoho, P.L. Yarotskoho. Kyiv : Znannia [in Ukraine].
4. Meshkov V. M. (2005). Experience and thematic analysis of ancient Russian spirit (X-XVII centuries). Poltava: Skaitek [in Russian].
5. Schopenhauer A. (1997). New paralipomena: separate, but a systematic exposition of ideas about all sorts of subjects (1810-1860). Proc. A. Schopenhauer. About interesting. Moscow : AST-LTD [in Russian].